

Univerza
v Ljubljani

Fakulteta
za gradbeništvo
in geodezijo

Jamova cesta 2
1000 Ljubljana, Slovenija
<http://www3.fgg.uni-lj.si/>

DRUGG – Digitalni repozitorij UL FGG
<http://drugg.fgg.uni-lj.si/>

To je izvirna različica zaključnega dela.

Prosimo, da se pri navajanju sklicujete na bibliografske podatke, kot je navedeno:

Kenda, H., 2015. Analiza arhivskih gradiv zemljiškega katastra na območju francoske izmere. Diplomaska naloga. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo. (mentorica Lisec, A., somentor Čeh, M.): 32 str.

Datum arhiviranja: 06-10-2015

University
of Ljubljana

Faculty of
Civil and Geodetic
Engineering

Jamova cesta 2
SI – 1000 Ljubljana, Slovenia
<http://www3.fgg.uni-lj.si/en/>

DRUGG – The Digital Repository
<http://drugg.fgg.uni-lj.si/>

This is original version of final thesis.

When citing, please refer to the publisher's bibliographic information as follows:

Kenda, H., 2015. Analiza arhivskih gradiv zemljiškega katastra na območju francoske izmere. B.Sc. Thesis. Ljubljana, University of Ljubljani, Faculty of civil and geodetic engineering. (supervisor Lisec, A., co-supervisor Čeh, M.): 32 pp.

Archiving Date: 06-10-2015

Univerza
v Ljubljani

Fakulteta za
*gradbeništvo in
geodezijo*

Jamova 2
1000 Ljubljana, Slovenija
telefon (01) 47 68 500
faks (01) 42 50 681
fgg@fgg.uni-lj.si

UNIVERZITETNI ŠTUDIJSKI
PROGRAM PRVE STOPNJE
GEODEZIJA IN
GEOINFORMATIKA

Kandidatka:

HELENA KENDA

**ANALIZA ARHIVSKIH GRADIV ZEMLJIŠKEGA
KATASTRA NA OBMOČJU FRANCOŠKE IZMERE**

Diplomska naloga št.: 101/GIG

**THE ANALYSIS OF ARCHIVE LAND CADASTRAL
MATERIALS IN THE AREAS OF FRENCH CADASTRAL
SURVEYING**

Graduation thesis No.: 101/GIG

Mentorica:

izr. prof. dr. Anka Lisec

Somentor:

asist. dr. Marjan Čeh

Ljubljana, 22. 09. 2015

STRAN ZA POPRAVKE, ERATTA

Stran z napako

Vrstica z napako

Namesto

Naj bo

IZJAVE

Podpisana **Helena Kenda** izjavljam, da sem avtorica diplomske naloge z naslovom »**Analiza arhivskih gradiv zemljiškega katastra na območju francoske izmere**«.

Izjavljam, da je elektronska različica v vsem enaka tiskani različici.

Izjavljam, da dovoljujem objavo elektronske različice v digitalnem repozitoriju.

Ljubljana, 15. 9. 2015

Helena Kenda

BIBLIOGRAFSKO – DOKUMENTACIJSKA STRAN IN IZVLEČEK

- UDK:** 528.4:930.253(4)(497.4)(043.2)
- Avtorica:** Helena Kenda
- Mentorica:** izr. prof. dr. Anka Lisec
- Somentor:** asist. dr. Marjan Čeh
- Naslov:** Analiza arhivskih gradiv zemljiškega katastra na območju francoske izmere
- Tip dokumenta:** diplomska naloga – univerzitetni študij
- Obseg in oprema:** 32 str., 2 pregl., 21 sl.
- Ključne besede:** francoska izmera, arhivsko gradivo, zemljiški kataster, katastrski načrt, katastrska občina, katastrska izmera, Ilirske province

Izveček

V diplomski nalogi smo pregledali in predstavili obstoječa arhivska gradiva francoske izmere na Slovenskem, ki smo jih dobili v Arhivu Republike Slovenije. V teoretičnem delu smo predstavili zemljiške katastre, ki so se v regiji pojavili pred francosko izmero ter razvoj francoske izmere v Evropi in na območju Slovenije. V raziskovalnem delu smo se posvetili opisu in predstavitvi te izmere na slovenskem, ki je potekala v času Ilirskih provinc v začetku 19. stoletja. Predstavili smo zanimivosti in posebnosti francoskega katastra. Arhivska gradiva, kjer smo se osredotočili na katastrske načrte, smo primerjali še s franciscejskim katastrom, ki je nastal kmalu za francoskim katastrom in ga na mnogih območjih tudi zamenjal.

BIBLIOGRAPHIC – DOCUMENTALISTIC INFORMATION AND ABSTRACT

- UDC:** 528.4:930.253(4)(497.4)(043.2)
- Author:** Helena Kenda
- Supervisor:** Assoc. Prof. Anka Lisec, Ph.D.
- Co-advisor:** asist. Marjan Čeh, Ph.D.
- Title:** The analyses of archive land cadastral materials in the areas of French cadastral surveying
- Document type:** Graduation Thesis – University studies
- Notes:** 32 p., 2 tab., 21 fig.
- Key words:** French land survey, archive materials, land cadastre, cadastral map, cadastral municipality, cadastral surveying, Illyrian provinces

Abstract

The diploma thesis addresses and presents existing archival material concerning French measurements in Slovenia which we obtained in The Archive of the Republic of Slovenia (Arhiv Republike Slovenije). In the theoretical part of the research we presented the land cadastres in the region before the French measurements and development of the French land surveying in Europe and in Slovenia. In the research part of the diploma thesis we concentrated on description and presentation of this land surveying in Slovenia, which took place in the period of Illyrian provinces in the beginning of the 19th century. We presented the most interesting facts and features of the French cadastre. In the end we compared the archival material of the French cadastre with the Franciscan cadastre, which appeared soon after the French cadastre and in many areas it replaced the French cadastre.

ZAHVALA

Za vso izkazano pomoč, nasvete in strokovno podporo pri izdelavi diplomske naloge se zahvaljujem mentorici izr. prof. dr. Anki Lisec. Prav tako, bi se rada za vse nasvete zahvalila somentorju asist. dr. Marjanu Čehu.

Lepa hvala tudi zaposlenim v Arhivu Republike Slovenije, še posebej arhivistki mag. Alenki Kačičnik Gabrič, za izkazano pomoč in svetovanje pri spoznavanju arhivskega gradiva.

Najlepša hvala celotni družini za vso pomoč, podporo in vzpodbudne besede v času študija.

Hvala Aleš, za vso podporo, motivacijo in koristne napotke v času študija in izven.

Zahvala gre tudi vsem prijateljem za pomoč ter fantastična študentska leta.

"Ta stran je namenoma prazna"

KAZALO VSEBINE

STRAN ZA POPRAVKE, ERATTA.....	I
IZJAVE	II
BIBLIOGRAFSKO – DOKUMENTACIJSKA STRAN IN IZVLEČEK	III
BIBLIOGRAPHIC – DOCUMENTALISTIC INFORMATION AND ABSTRACT	IV
ZAHVALA	V
1 UVOD	1
1.1 Namen in vsebina naloge	1
1.2 Metodologija in uporabljeni viri.....	1
2 ZGODOVINA ZEMLJIŠKEGA KATASTRA NA SLOVENSKEM PRED FRANCOSKO IZMERO.....	3
2.1 Milanski kataster	3
2.2 Terezijanski kataster.....	5
2.3 Jožefinski kataster	6
3 FRANCOSKI KATASTER	8
3.1 Razvoj francoskega katastra.....	8
3.2 Parcelno orientiran kataster	9
3.3 Območje francoskega katastra na slovenskih tleh	11
3.4 Napoleonovo Italijansko kraljestvo	12
3.5 Potek izmere na slovenskih tleh.....	12
3.6 Vsebina francoskega katastra.....	13
4 ANALIZA FRANCOSKEGA KATASTRA.....	15
4.1 Katastrski načrti v Sloveniji	15
4.2 Grafični del francoskega katastra.....	16
4.2.1 Skica.....	16
4.2.2 Pregledne oz. zbirne karte	17
4.2.3 Osnovni mapni listi (katastrski načrti).....	19
4.2.4 Narisi naselij	25
4.3 Primerjava s franciscejskim katastrom	27
4.4 Primerjava francoskega in današnjega katastra (zemljiških parcel).....	29
4.5 Hranjenje katastrskih načrtov.....	30
5 ZAKLJUČEK.....	31
VIRI	32

KAZALO PREGLEDNIC

Preglednica 1: Seznam katastrskih občin francoskega katastra na slovenskih tleh, vir: Napoleon in njegova uprava ob vzhodnem Jadranu in na ozemlju vzhodnih Alp 1806-1814.	15
Preglednica2: Seznam k. o. franciscejskega katastra za Primorsko, Goriška kresija (vir: ARS, SI AS 179, 2015).....	27

KAZALO SLIK

Slika 1: Primer katastrskega načrta milanskega katastra v merilu 1 : 2000 (vir: Ferlan, 2005, str. 33).	5
Slika 2: Napoleon Bonaparte (Medmrežje 1).....	9
Slika 3: Racueil methodique iz leta 1811 (Medmrežje 2).....	11
Slika 4: Območje francoskega katastra je obarvano s črno barvo (vir: Ferlan, 2005, str. 54).	11
Slika 5: Meja med Italijanskim kraljestvom in Ilirskimi provincami (Medmrežje 3).....	12
Slika 6: Skica k. o. Višnjevik z enklavami Slavče, Vedrijan in Gradno (vir: ARS, 2015).	16
Slika 7: Pregledna karta na enem listu k. o. Ukanje, merilo 1:4000 (vir: ARS, 2015).	18
Slika 8: Osnovni mapni list F11 k. o. Kobarid z enklavama Sužid in Svino (vir: ARS, G031F11, 2015).....	19
Slika 9: Drevo na tromeji, k. o. Koritnica pri Bovcu in Kal (vir: ARS, G052F11, 2015).	20
Slika 10: Dodatno prilepljen list prikazuje novo stanje (vir, ARS, G177F04, 2015).	21
Slika 11: Pod nalepljenim listom vidimo staro stanje (vir: ARS, G177F04B, 2015).	21
Slika 12: Prod ob reki Nadiži v k. o. Kred z enklavo Staro selo (vir: ARS, G057F14, 2015)..	22
Slika 13: Središče vasi Koritnica - modri kvadrater najverjetneje predstavlja vodnjak oz. vodno korito za napajanje živine (vir: ARS, G052F09, 2015).	23
Slika 14: Prikaz severa v k. o. Breginj in Logje (vir: ARS, G013F16, 2015).	24
Slika 15: Zanimiv prikaz besedila na dodatnem listu k. o. Idrsko (vir: ARS, G099F06, 2015).	25
Slika 16: Napis vasi Creda v k. o. Kred z enklavo Staro selo (vir: ARS, G057F15, 2015).....	25
Slika 17: Naris naselij v merilu 1:2000 za k. o. Kred z enklavo Staro selo (vir: ARS, G057F01B, 2015).	26
Slika 18: Skica k. o. Deskle v franciscejskem katastru (vir: ARS, SI AS 179 G063, 2015)....	27
Slika 19: Katastrski načrt z besedilom k. o. Sv. Lucija (vir: ARS, SI AS 179 G120A01, 2015).	28
Slika 20: Naselje Svino na francoskem katastru (vir: ARS, G031F11, 2015).....	29
Slika 21: Naselje Svino danes (vir: Medmrežje 4).	30

"Ta stran je namenoma prazna"

1 UVOD

Kataster je načrtno urejen javni popis podatkov o lastništvu nad zemljišči na določenem območju. Prvi zametki katastra so se pojavili že pred našim štetjem in vse do danes je bilo mogoče skozi vsa stoletja srečati različne vrste popisov, cenitev zemljišč, meritev, načrtov, sprejetih zakonov itn. za potrebe izdelave zemljiškega katastra oz. sistematičnih popisov zemljišč.

Arhivsko gradivo velja za izvirno in reproducirano (pisano, risano, tiskano, fotografirano, magnetno, optično ali kako drugače zapisano) dokumentarno gradivo, ki je bilo prejeta ali je nastalo pri delu pravnih oz. fizičnih oseb in ima trajen pomen za znanost in kulturo. S pomočjo arhivskih gradiv spoznavamo in odkrivamo življenje ljudi v preteklosti, njihove delovne navade itn. Obenem pa nekatera gradiva še vedno ostajajo neraziskana, to velja tudi za bogato zbirko arhiva zemljiškega katastra na Slovenskem.

1.1 Namen in vsebina naloge

Namen diplomske naloge je bil najprej pregledati in predstaviti obstoječega arhivskega gradiva francoske izmere na območju današnje Slovenije nato pa predstaviti posebnosti in primerjati gradiva s franciscejskim katastrom, ki je nastal kmalu za tako imenovanim francoskim katastrom.

Vsebinsko je naloga razdeljena na dva dela: prvi del obsega teoretični del, drugi del je namenjen predstavitvi rezultatov praktičnega dela. V prvem – teoretičnem delu predstavljamo zgodovino zemljiškega katastra na Slovenskem. V naslednjem poglavju smo se posvetili samemu francoskemu katastru, vse od razvoja v Franciji pa do pojava francoskega katastra na slovenskih tleh. Drugi del diplomske naloge temelji na analiziranju katastrskih načrtov francoske izmere na območju Slovenije, sledi primerjava med francoskim in kasnejšim franciscejskim katastrom. Razprava je namenjena med drugim shranjevanju teh katastrskih načrtov, ki predstavljajo bogat vir zgodovinske in kulturne dediščine, njihovo hranjenje mora biti zato ustrezno.

1.2 Metodologija in uporabljeni viri

Za potrebe diplomske naloge je bila uporabljena opisna metoda. Diplomska naloga namreč temelji na raziskovanju arhivskega gradiva, ki smo ga pridobili v Arhivu Republike Slovenije (ARS). S primerjavo gradiva različnih katastrskih občin smo odkrili posebnosti, zanimivosti, pomanjkljivosti ter slabosti francoskega katastra ter nato predstavili večje razlike med francoskim in franciscejskim katastrom.

Naše ključno gradivo so bili seveda katastrski načrti francoske izmere, ki smo jih pridobili v Arhivu Republike Slovenije (ARS). Ogleдали smo si en original, vse pa smo nato pridobili kot skenirane datoteke v visoki ločljivosti. Imeli smo več težav z opisnim delom katastra, saj ga v ARS-u nimajo. Poudariti velja, da so nekatera gradiva katastra na Slovenskem, vključujoč gradiva francoskega katastra, dosegljiva v Italiji, a to bi presegalo obseg diplomske naloge. V diplomskem delu smo se zato osredotočili na grafični del francoskega katastra.

2 ZGODOVINA ZEMLJIŠKEGA KATASTRA NA SLOVENSKEM PRED FRANCOSKO IZMERO

Pred francosko izmero so pomembno vplivali na razvoj katastra še drugi predhodni popisi zemljišč v regiji. V tem poglavju se bomo dotaknili treh katastrov, ki so pred francosko izmero na slovenskih tleh igrali pomembno vlogo.

2.1 Milanski kataster

Milanski kataster velja za enega najstarejših davčnih katastrov v Evropi. Najbolj pomembno prelomnico predstavlja leto 1714, ko je pokrajina Lombardija (vojvodstvi Milan in Mantova) prišla pod oblast Habsburžanov. Le ti so želeli, da se na območju Lombardije zemljiški davek bolj enakomerno razdeli, saj je bil prejšnji davek neenakomerno in nepravično razdeljen. S tem namenom je cesar Karel VI. 7. septembra 1718 izdal patent, ki je ustanovil posebno komisijo imenovano »*Giunta di nuovo Censimento Milanese*«, na kratko kar »*Giunta*«. *Giunta* je preverila lastništvo oziroma posest zemljišč ter ocenila vrednost zemljišča in donosa kultur na njem. Vse to je bilo nato uporabljeno za določitev davčne osnove (Korošec, 1978).

Nezadovoljstvo dvornega matematika in astronoma Johanna Jakoba Marinonija s sistemom je privedlo do tega, da je bil povabljen s strani guvernerja Milana na konferenco, kjer je predstavil svoje zamisli o kartiranju zemljišč oziroma o katastrski izmeri. Marinoni je bil namreč prepričan, da je kartiranje tisto, kar bo pripomoglo k izboljšanju davčnega sistema (Kain in Baigent, 1992).

Marinoni je na konferenci predlagal in predstavil kar nekaj novosti v splošni izmeri, sprejeti pa so bili naslednji (Ferlan, 2005):

- pri izmeri geometri uporabljajo enako metodiko dela,
- za izmero se uporablja Praetorijeva merska miza, izboljšana s strani Marinonija,
- skupna enota za dolžine postane milanski trabucco (1 milanski trabucco = 2,61093 m),
- namesto 2 trabucci dolge merske late se začne uporabljati 10 trabucci dolge merske verige ter za krajše razdalje 1 trabucci dolga merska lata,
- merilo sistema je 1 : 2000,
- površina zemljiških parcel je izračunana direktno iz katastrskega načrta,
- katastrski načrti morajo vsebovati mejo lastništev z mejnimi znamenji ter meje kultur, komunikacij, nasipov, vodovja in naselij; poleg katastrskih načrtov so dodane tudi meje sosednjih občin ter njihov opis,
- geometer ima s seboj pomočnika, ki je z okolico izmere dobro seznanjen,
- katastrski načrti morajo biti podpisani s strani geometra, ki je opravil izmero, ter datum zaključka izmere,

- posamezni listi splošne katastrske izmere se s posebno pomanjšavo združijo v pregledno karto celotne občine, le te pa se potem združijo še v topografsko karto celotne republike.

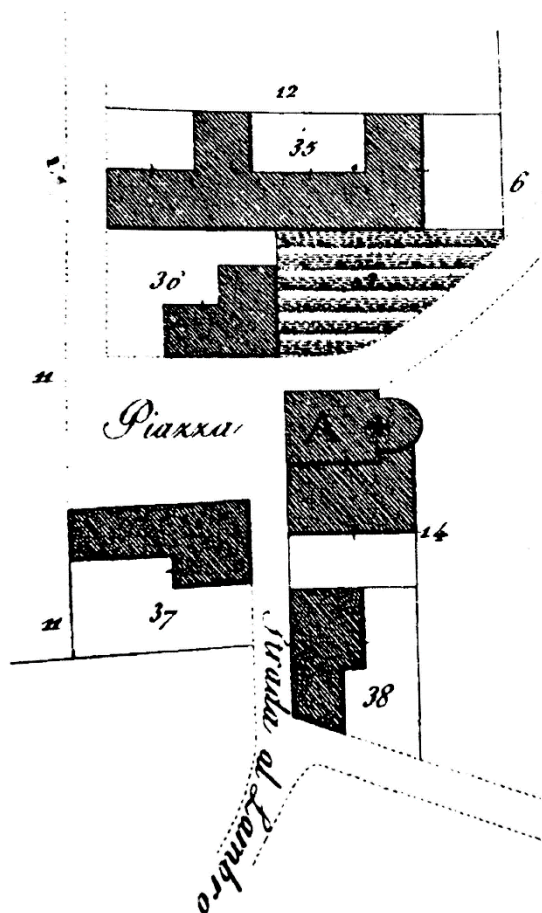
Pred izvedbo meritev na način, ki ga je predlagal Marinoni, so naredili praktični preizkus. Primerjali so Marinonijevo mersko mizo ter italijanski instrument *squadro*. Obe skupini sta izmerili enako območje velikosti 400 ha. Marinoni je območje izmeril v 8 dneh, medtem ko so milanski geometri z instrumentom *squadro* potrebovali 14 dni za enako območje. *Giunta* je posumila, da je Marinoni zmagal zaradi njegovih sposobnosti ne pa zaradi boljše metode izmere, zato so se odločili, da bodo praktični preizkus ponovili na drugem območju. Tokrat Marinoni ni sodeloval pri izmeri, ampak je imel skupino, ki je izmerila po njegovem postopku izmere. Tudi tokrat se je Marinonijeva merska miza izkazala za boljšo, hitrejšo, cenejšo metodo, ki je obenem tudi bolj prilagodljiva različnemu terenu.

Izmera se je začela 1720 in zaključila leta 1723. V teh treh letih je bilo izmerjenih 2387 občin v Lombardiji, njihova skupna površina pa je znašala 19.220 km². Merilo katastrskih načrtov je 1:2000, tako kot je predlagal Marinoni. Ko so bili izdelani prvi katastrski načrti (l. 1721) je *giunta* začela s cenitvami zemljišč. Le te je razdelila glede na kakovost, rabo in produktivnost zemljišča. Cenitve so se zaključile l. 1731, ko so bila ocenjena skoraj vsa zemljišča in stavbe. Cenitve in s tem izdajo Milanskega katastra so prekinili francoski in španski vojni pohodi v Lombardijo. 1740. leta umrli cesar Karel VI ter vojna za Šlezijo so prav tako zaustavile izdajo katastra. Ko je projekt prevzela cesarica Marija Terezija l. 1749, so se dela pospešila in projekt Milanskega katastra je bil zaključen do l. 1759. S 1. januarjem 1760 je Milanski kataster prešel v veljavo (Kain in Baigent, 1992).

Glavni deli Milanskega katastra so tako bili (Ferlan, 2005):

- katastrski načrti, ki so hranjeni po občinah (slika 1),
- zemljiška knjiga prvega reda – seznam o zemljiških parcelah,
- zemljiška knjiga drugega reda – seznam hišnih parcel,
- zemljiškknjižna pola – vsak davčni zavezanec je imel svojo.

Slika 1: Primer katastrskega načrta milanskega katastra v merilu 1 : 2000 (vir: Ferlan, 2005, str. 33).

Milanski kataster je imel kot osnovno enoto občino, zemljiški kataster je bil parcelno orientiran. Postopek izmere je sledil metodi po Marinoniju, in sicer z mersko mizo na terenu brez triangulacije – razen nekaterih izjem. Po opravljeni izmeri je potekalo vrednotenje zemljišča ter kasneje reklamacije. Ko je postal pravno veljaven, se je lahko začelo s pobiranjem davkov – osnovni namen vzpostavitve Milanskega katastra. Kasneje nastali katastri v regiji so se zgledovali po njem (Ferlan, 2005).

2.2 Terezijanski kataster

Marija Terezija je nasledila Karla VI. Leta 1747 je izdala prvi patent, ki je uvajal popis glede na gosposko oz. dominikalno posest in kmečko oz. rustikalno posest. Leto kasneje je izdala še en patent. S tem se je opravila davčna rektifikacija ter splošna davčna obveznost ne samo za kmeta, temveč tudi za zemljiškega gospoda (Ferlan, 2005).

Terezijanski katastrski operat vsebuje podatke o nosilcih in njihovih pravicah do zemlje, o rabi zemljišča (ki je bila razdeljena glede na 4 katastrske kulture), napovedi dohodka in podložniških obveznostih. Zelo zanimivo je to, da pri tem zemljišča niso bila izmerjena. Njihovo velikost ocenili po povprečni količini posejanega žita, velikosti travniških zemljišč so ocenili po

poprečnem donosu sena in otave, velikost gozdnih zemljišč pa so ocenili glede na količino dnevno opravljenega dela v gozdu (Ribnikar, 1982).

Katastrski operat je bil sestavljen iz posameznih obrazcev, ki pa je bil razdeljen na obrazce za dominikalno in rustikalno posest. Dominikalne napovedi so bile zapisane na obrazcih A, B, C in D, medtem ko so bile rustikalne na obrazcih E, F in G. Obračunske tabele so bile narejene na nenatisnjem obrazcu (ARS).

Poleg tega je Marija Terezija uvedla kar nekaj ukrepov, ki so zaščitile podložnike, med drugim je leta 1774 izdala patent za uravnavanje tlake (Ferlan, 2005).

2.3 Jožefinski kataster

Po nekaj letih skupnega vladanja Marije Terezije in njenega sina Jožefa II. je po smrti svoje matere vladal Jožef II. Ta je bil nagnjen k spreminjanju in izboljšanju sistema obdavčitve zemljišč ter katastra. Soočal se je tako s praktičnimi problemi kot s problemi načel. V takratnem času je bilo veliko pomanjkanje dobrih in izurjenih geometrov na območju Habsburških dežel, zato je izmera zemljišč predstavljala zelo velik problem (Kain in Baigent, 1992).

20. aprila 1785 je tako Jožef II. izdal patent, na osnovi katerega je bil narejen Jožefinski kataster. Ta patent je urejal sistem obdavčitve zemljišč, in sicer z enotnim davčnim sistemom, ki bo zemljo obdavčil le glede na plodnost, rabo zemljišča ter zahteve države. Torej pri tem patentu ni bilo razlik med lastniki zemljišč – plemstvo, cerkev, država in podložniki (kmetje) so bili deležni enake obdavčitve v državi (Ferlan, 2005).

Katastrski operat so po izdaji patenta leta 1785 sestavljali trije organi (Ribnikar, 1982), in sicer:

- višja komisija, ki je pokrivala območje posamezne dežele,
- podkomisija, ki je pokrivala območje okrožja ter
- lokalna komisija, ki je izvedla popis, izmero ter ocenitev donosa.

Podkomisijo so sestavljali okrožni komisar, ekonom ter inženir, ki so skupaj skrbeli za vodenje in izvedbo meritev na terenu. Poleg tega so morali skrbeti tudi za znanje lokalnih komisarjev, katere so poučevali o pravilni izdelavi katastrskega operata. Vodstvo lokalne komisije je prevzel uradnik krajevne gosposke, medtem ko je izvedbo meritvenih del prevzel predstavnik občine z županom na čelu. Delo pri pripravi Jožefinskega katastra je bilo zelo razgibano. Najprej je bilo treba določiti mejo soseske oz. katastrske občine, in sicer s predstavniki katastrske občine, kjer so se meritve izvajale, ter predstavniki sosednje občine. Posamezna katastrska občina se je glede na topografijo razdelila v več manjših zaključenih enot, ki so jih imenovali ledine, ter jim dodelili ledinska imena. Kasneje so opravili popis ter izmero zemljiških parcel znotraj ledin, pri kateri je za posamezno zemljiško parcelo sodeloval tudi lastnik te parcele (Ribnikar, 1982).

Mersko orodje, ki so ga uporabljali pri izmeri, je bilo preprosto in enostavno za uporabo. Uporabljali so sledeče orodje (Ferlan, 2005):

- lesena lata, dolga 1 dunajski seženj (1,896484 m),
- merska veriga, trak ali vrvica, dolga 10 dunajskih sežnjev,
- 2 količka za napenjanje merskega traku,
- 6 ali 8 ravnih lat za zakoličevanje linije,
- 10 žeblicev za verigo.

V posameznih občinah so pri izmeri večjih zemljišč, gozdov in goratih predelov, inženirji podkomisij uporabljali mersko mizo.

V patentu, ki ga je leta 1785 izdal Jožef II., je bilo zapisano, da je rok za končano izmero, popis in oceno donosa do konca oktobra 1785, vendar so se dela zavlekla. Uradno so z delom zaključili januarja 1789, z novembrom istega leta pa je Jožefinski katastrski operat prešel v uporabo, in sicer do aprila 1790 (ARS).

Za zapisovanje podatkov pri popisu, izmeri in oceni donosa zemljišč so se uporabljali trije glavni obrazci (Ribnikar, 1982):

- fasija ali napoved (podatki o vseh zemljiških parcelah v občini),
- izvleček podrobnejše razdelitve (podatki o posameznih posestnikih v okviru enega naselja v katastrski občini),
- posestni list (stanje nepremičnin posameznega posestnika).

Poleg teh so bili lahko še dodatni obrazci, ki so vsebovali podatke o oceni donosa, vrednosti pridelkov ter drugih stvarih, ki so bile pomembne za kataster.

Kataster in izmera katastra, kot je to zahteval Jožef II. s svojim patentom, naj bi bila osnova za izvedbo zemljiškega davka. Leta 1789 je cesar Jožef II. umrl, in tako do njegove izvedbe ni prišlo. Po smrti je njegovo mesto prevzel Leopold II., ki pa je leta 1790 moral zaradi pritiska zemljiške gospode ponovno uvesti terezijanski kataster (Ferlan, 2005).

3 FRANCOSKI KATASTER

V tem poglavju bomo na kratko predstavili razvoj francoskega katastra (tudi Napoleonov kataster), njegovo vsebino in značilnosti.

3.1 Razvoj francoskega katastra

Največje spremembe francoskega katastra so se pričele s francosko revolucijo leta 1789, ko je bila uvedena enotna davčna osnova za vse prebivalce v Franciji (Ferlan, 2005).

Vse do revolucije v Franciji leta 1789, so potekala razna vprašanja in predlogi o katastru, davčnemu sistemu itn. Nekateri so bili zagovorniki, da mora kataster temeljiti na katastrskih načrtih, spet nekateri so predlagali prerazdelitve posesti v enako velika zemljišča. Prišli so do spoznanja, da bo najboljša praktična rešitev uvedba splošnega zemljiškega katastra, ki bo prinašal vse odgovore na vprašanje o neenakosti davčnih bremen. To se je potem tudi uresničilo, saj so z zakonom 1. decembra 1790 ukinili vse stare davke (desetino itn.) ter jih nadomestili z enim davkom na posest, vendar ga je bilo potrebno pošteno razdeliti med vse posesti, glede na ocenjeno produktivnost zemljišč (pridelovalno sposobnost).

Tako so občinski sveti najprej sestavili seznam zemljišč po različnih upravnih okrožjih ter posestih, ki jih sestavljajo. Lastniki teh zemljišč ali kmetje, ki so imeli zemljišča v najemu, so potem ali določili vrsto in površino teh zemljišč, ali jih dali oceniti. V svetu so ocenili čiste prihodke od vsakega premoženja in nastal je katastrski register (popis). Načrti namreč po zakonu iz 23. novembra 1790 niso bili obvezni, ampak uporabili so lahko obstoječe katastrske načrte, skupaj z ostalimi zemljevidi in dokumenti. Ta zakon torej določa prve temelje nacionalnega katastra. Leta 1791 so na centralnem katastrskem oddelku določili novega direktorja, in sicer *Gesparda – François Pronya* (Kain in Baigent, 1992).

Leta 1797 so ustanovili centralizirano komisijo uradnih komisarjev, da bi rešili težave s pravično porazdelitvijo zemljiških davkov. V skladu s temi težavami je zakon dne 22. januarja 1801 odredil, da so morali lastniki zemljišč prijaviti svoje dohodke, te pa so lastniki zemljišč vrednotili prenizko. Takratna vlada je bila prepričana, da je treba za določitev davkov od vsake posesti katastrsko izmeriti celotno državo, vendar so se zavedali, da bo za izvedbo takega projekta potrebnega veliko denarja in časa. Prony je namreč že l. 1791 dejal, da bodo take meritve zelo obsežne. Zato so z dekretom dne 3. novembra 1802 določili 1915 občin, v okviru katerih so se kasneje izvajale meritve. Te so bile nato izrisane na načrtih v merilu 1 : 5000, na katerem je bilo od 2 do 8 kategorij rabe zemljišča (poljščine, trava, vinska trta itn.), ki so jih obarvali z različnimi barvnimi odtenki. Površina vsake rabe zemljišča je bila izračunana iz načrtov, tako kot celotna površina občine. Lastnik je sam povedal, katere zemljiške parcele so v njegovi lasti v posamezni kategoriji rabe zemljišča. Primerjava med skupno napovedano površino in tisto,

izračunano iz načrtov, je pokazala na odstopanje med površinama, zato so izračunali dodatni faktor, ki so ga uporabili za povečanje prijavljenih površin. Pred tem so bile ocenjene površine območij, ki niso bila kartirana, ne glede na upravno okrožje, z namenom ustanovitve skupne davčne obveznosti za odmero zemljiškega davka. Problem se je pojavil tam, kjer na načrtu niso bile prikazane meje zemljišč in rabe, saj ni bilo mogoče upoštevati nobene razlike v donosih zemljišč v posesti posameznikov glede na rabo. Pritožbe so prihajale od vsepovsod. Država je kmalu ocenila, da bi bila izmera parcela za parcelo edina praktična in izvedljiva rešitev. Od oktobra 1805 so bile ocene pridelovalne sposobnosti narejene po tej osnovi, četudi so katastrski načrti še vedno prikazovali samo meje med rabo zemljišč (Kain in Baigent, 1992).

3.2 Parcelno orientiran kataster

Napoleon Bonaparte (slika 2) je leta 1807 povedal, da je polovica meritev zapravljanje časa in denarja. Zato bo parcelno orientiran kataster dopolnil civilni zakonik (*Code civile*), ki bo zapolnil vrzel evidentiranja lastništva zemljišč. Namreč nujno je, da so katastrski načrti narejeni dovolj točno, da je iz njih lahko razbrati meje lastnine in s tem zatreti sosedske spore. Katastrske meritve v 19. stoletju v Evropi, ki so nastali predvsem zaradi davčnih potreb, imajo 2 skupni komponenti s tem programom (Kain in Baigent, 1992), in sicer:

- izmera parcela za parcelo bo zagotovila pravičen način razdelitve predvidenega davka,
- zemljevidi večjega merila z označenimi mejami in podatki o lastništvu bodo zagotavljali stalno evidenco parcelne strukture ter s tem preprečili nadaljnje spore, zmote in tožbe.

Slika 2: Napoleon Bonaparte (Medmrežje 1).

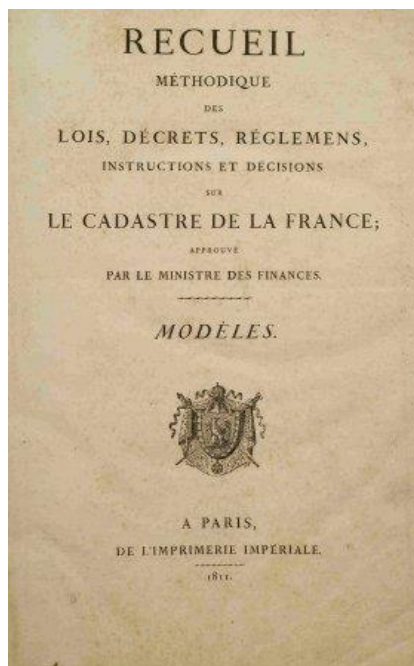
Tak sistem je bil v Franciji pravno uveden z zakonom 15. septembra 1807. Njegova preambula navaja, da je območje izmere večje kot 790.000 km² in vsebuje več kot sto milijonov parcel. Prav tako navaja, da je treba pripraviti načrte za vsako občino, na katerih se nahajajo vse te parcele, ki jih je treba razvrstiti po rodovitnosti tal, voditi seznam parcel za posameznika lastnika o. posestnika, oceniti skupne prihodke glede na pridelovalno sposobnost zemljišč, ti prihodki pa so osnova za zemljiško davčno obremenitev.

Komisija, ki se je sestala 7. novembra 1807 na ministrstvu za finance, je določila praktične in druge predpise katastrske izmere. 27. januarja 1808 so bili vsi ti predpisi odobreni. Katastrska izmera se je začela izvajati takoj po odobritvi teh predpisov. Francija je bila takrat razdeljena na 12 regij, vsako od regij je vodil glavni inšpektor katastra. Vse do leta 1814 je bilo izmerjenih okoli 9000 občin, 12 milijonov hektarjev površin ter 37 milijonov posameznih zemljiških parcel. Po padcu Napoleonovega imperija med leti 1814–15 se je katastrska izmera nadaljevala, vsako leto je bilo izmerjenih okoli 300 do 400 občin, vse do leta 1821. Po tem letu se je zakon spremenil in katastrska izmera je postala naloga občin. Kljub temu so se dela po letu 1822 pospešila in so potekala zelo hitro med leti 1826 do 1840. V tem obdobju je bilo izmerjenih in izrisanih več kot 21.600 občin, kar pomeni dve tretjini celotne države. Vse do 1838 je bila izmerjena in izrisana skoraj celotna kontinentalna Francija (Kain in Baigent, 1992).

Parcelno orientiran francoski kataster, osnovan leta 1807, je služil trem različnim namenom (Kain in Baigent, 1992):

- bil je sredstvo vladne politike, da se je zagotoviti pravičen izračun in porazdelitev zemljiških davkov, od občine do občine, od posesti do posesti,
- predstavljal je uradno evidenco v širšem obsegu, npr. zagotoviti načrte v velikem merilu, ki prikazujejo zemljiška posestva v celotni Franciji,
- katastru so priznali status pravnega dokumenta, s čimer se lahko dokaže lastninska pravica na zemljišču.

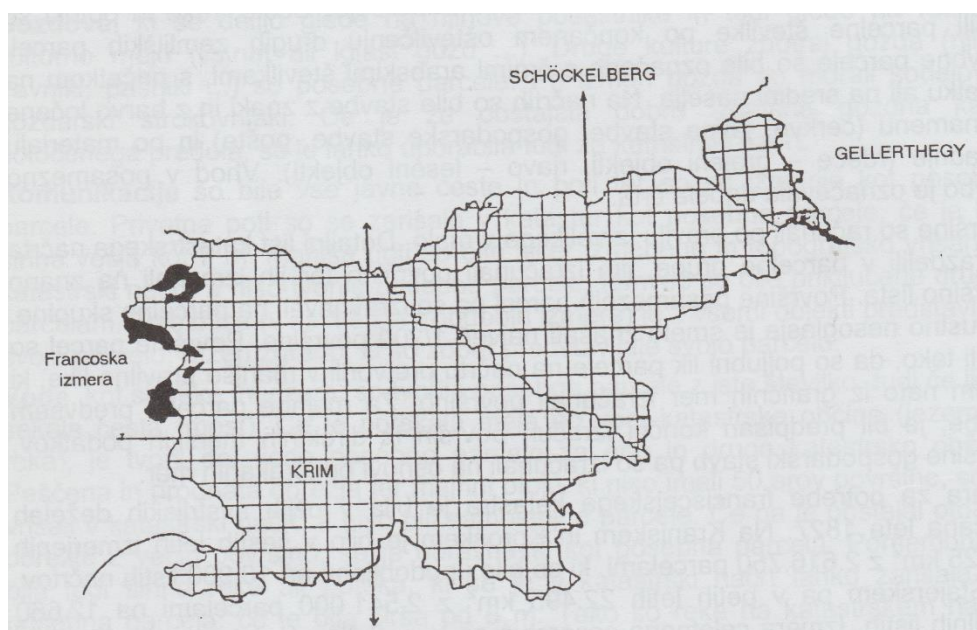
Za prvo alinejo lahko rečemo, da je uspela, saj jim je s tem uspelo zagotoviti pravično porazdelitev davčne obveznosti na ravni države in občin. Za drugo alinejo lahko povemo to, da so bili ti podatki oziroma ta evidenca zelo veliko v uporabi s strani javnih organov, tako v vojski, gozdarstvu, rudarstvu, kot tudi v geodeziji, saj so načrte uporabljali kasnejši zemljemerci, podatke pa so uporabljali tudi ostali posamezniki, ki so za kakršenkoli namen potrebovali podatke iz te evidence. Za tretjo alinejo pa lahko rečemo, da ni bila najboljša izpolnjena, saj kataster ni živel po pravilih zapisanih leta 1811 (*Racueil methodique – slika 3*), zaradi pomanjkanja neodvisnega preverjanja meja posestva (Kain in Baigent, 1992).

Slika 3: Racueil methodique iz leta 1811 (Medmrežje 2).

3.3 Območje francoskega katastra na slovenskih tleh

Francoski kataster je na območju Slovenije pokrival območje zahodno od reke Soče (desni breg reke Soče), in sicer če gledamo Slovenijo danes, je bilo to območje današnjega primorskega zamejstva ter majhen del severozahodne Slovenija od Mangarta na severu do Sabotina na jugu. Celotno to območje je spadalo pod Napoleonovo Italijansko kraljestvo (Golec, 2010). Območje katastrskih občin, kjer imamo ohranjene načrte francoskega katastra, vidimo na sliki 4.

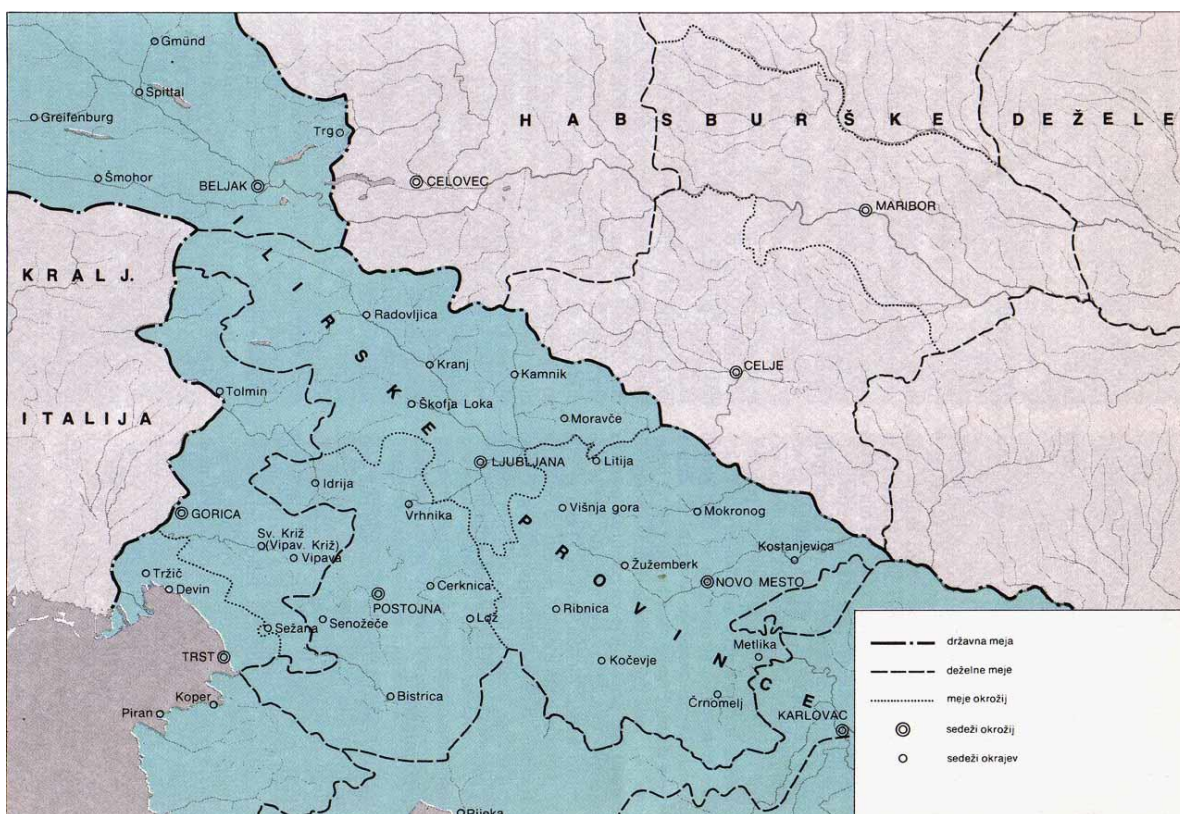

Slika 4: Območje francoskega katastra je obarvano s črno barvo (vir: Ferlan, 2005, str. 54).

3.4 Napoleonovo Italijansko kraljestvo

Leta 1805 je Avstrija oz. takratna Habsburška monarhija doživela poraz v vojni s Francijo, zato so v skladu z določili mirovne pogodbe v Bratislavi istega leta ter konvencije v Fontainebleauju leta 1807, beneške posesti vzhodno od reke Agide in zahodno od Soče postale del Napoleonovega Italijanskega kraljestva. Do oktobra 1809 je meja med Italijo in Avstrijo (po oktobru 1809 pa meja med Italijo in Ilirskimi provincami) potekala po reki Soči od izliva do vasi Krestenica pri Kanalu na desnem bregu Soče, nato pa naprej proti severozahodu sledila stari beneško-habsburški meji. Ta se je spremenila z Napoleonovim dekretom z dne 5. 8. 1811 in je potekala po reki Soči od izliva do izvira v Trenti ter po Julijskih Alpah preko Rateškega razvodja naprej do Karnijskih Alp (Napoleon in njegova uprava ob vzhodnem Jadranu in na ozemlju vzhodnih Alp 1806-1814, 2005).

Slika 5: Meja med Italijanskim kraljestvom in Ilirskimi provincami (Medmrežje 3).

Upravna ureditev Italijanskega kraljestva je sledila upravni razdelitvi v Franciji, in sicer se je delila v departmaje, ti so se naprej delili v okrožje (distrikte), nato naprej v kantone. Kantoni so bili nato razdeljeni v davčne občine (*comunes*).

3.5 Potek izmere na slovenskih tleh

V letih 1811 do 1813 je francoska vojska na območju zahodno od Soče in Rateškega razvodja izdelala katastrske načrte. Zemljiški kataster je bil izdelan na osnovi metodologije, ki je izhajala

iz Milanskega katastra iz leta 1718, ki danes velja za enega najstarejših katastrov v Evropi. Leta 1805 je nastalo Napoleonovo Italijansko kraljestvo, katerega središče je bil ravno Milano, poleg tega pa je kraljestvo združevalo pokrajine, v katerih je milanski kataster nastal in se ohranil kar nekaj časa (Golec, 2010).

Osnovne enote izmere so bile na novo izoblikovane davčne občine (*comune*), za katero so izdelali katastrske načrte in parcelni zapisnik (Golec, 2010).

Francosko izmero je vodil geometer kot zemljemerec in ocenjevalec, pri tem pa mu je pomagal asistent kot ocenjevalec. Posamezna občina je imela še 2 pomočnika, nosača in indikatorja (zelo dobro poznal teren, zato je vodil geometre po občini). Mejo občine so potrdili župani občin, inženir oz. inšpektor pa je vsa dela skrbno nadzoroval. V letih 1814 do 1815 so bili vsi katastrski načrti v Milanu še pregledane (Ficko, 1997).

3.6 Vsebina francoskega katastra

V Arhivu Republike Slovenije so katastrski načrti v ovoju, na katerem je nalepljena skica katastrske občine, katere lega v avstrijskem koordinatnem sistemu je bila izdelana nekoliko kasneje, po predpisih o opremljanju katastrskih načrtov za avstrijski franciscejski kataster iz leta 1824. V tem ovoju so v merilu 1 : 2000 dodani osnovni mapni listi (katastrski načrti) ter izrisi naselij, v merilih 1 : 8000, 1 : 6000 ali 1 : 4000 pa pregledne oz. zbirne karte. Sama pregledna karta vsebuje prikaz katastrske občine na enem, dveh ali treh listih, pobarvana pa je enako kot osnovni mapni listi, razen gorovja, ki so na pregledni karti siva in ne črtkana oz. šrafirana. Nekatere pregledne karte v merilu 1 : 2000 vsebujejo zaradi boljše preglednosti parcel ob strani izrisane še določene predele, ki so označeni z rimskimi številkami. Večina mapnih listov ima dodan (prilepljen) papirnati rob drugačne kakovosti. S tem robom se je mapni list priredil približni velikosti 69 cm x 54 cm. Papir, ki so ga uporabljali za katastrske načrte, nima vodnih znakov. Narisi naselij so prekopirani iz osnovnih mapnih listov, na njem pa so nekatere parcele zeleno črtkane. Pregledne karte in narisi naselij imajo spodaj lastnoročni podpis izdelovalca in preglednika (Ficko, 1997).

Katastrski načrti so po vsebini enaki, toda niso bili izdelani po enotni metodologiji. To se namreč kaže v neenotnosti oznak in neenotnosti barv. Z rimskimi številkami so označeni osnovni mapni listi. Meje katastrskih občin ter različne katastrske kulture so označene z rumeno-zeleno barvo, kjer pa se stikajo meje občin, so uporabljeni posebni črni znaki, kot so roža, ornament ipd. Meja in številka parcele je označeno s črno barvo, reke so upodobljene v modro-zeleni barvi, za ceste pa je uporabljena rjava barva. Zelo zanimivo je, da je francoski kataster eden prvih katastrov, ki nakazuje tudi vzpetine (relief) in sicer črtkano. Poslopja so obarvana z rdečo barvo. Nekaj parcel je obarvano oz. senčeno z zeleno barvo. Vz dolž občinskih mej so na nekaj načrtih zapisana imena njihovih preglednikov. Poleg naštetega

vsebuje večina katastrskih map še dodatni list, na katerem so zapisani podatki o izdelovalcih katastra, času njegove izdelave ter osnovnih površinskih značilnostih katastrske občine (Ficko, 1997).

4 ANALIZA FRANCOŠKEGA KATASTRA

4.1 Katastrski načrti v Sloveniji

Kot smo omenili, je bila francoska izmera med drugim izvedena na zahodni strani reke Soče. Vse občine, za katere imamo v Sloveniji ohranjene katastrske načrte francoske izmere (preglednica 1), so upravno sodile v italijanski departma Passario s sedežem v Vidmu/Udine, oziroma v njegove distrikte (okrožja) Gradišče/Gradisca d'Isonzo (kanton Krmin/Cormons), Nadiža/Natisone (kantona Špeter Slovenov/San Pietro de Schiavoni in Kobarid) in Čedad/Cividale (kanton Faedis) (Napoleon in njegova uprava ob vzhodnem Jadranu in na ozemlju vzhodnih Alp 1806-1814, 2005).

Ko se je to ozemlje ponovno priključilo Habsburški monarhiji, so avstrijski upravni organi uporabljali tudi ta kataster. Ponekod se je ta namreč kot osnova katastrskih načrtov ohranil vse do danes – nova izmera ni bila narejena, ko je nastopil franciscejski kataster.

Preglednica 1: Seznam katastrskih občin francoskega katastra na slovenskih tleh, vir: Napoleon in njegova uprava ob vzhodnem Jadranu in na ozemlju vzhodnih Alp 1806-1814.

Katastrska občina (k. o.)	Signatura PE AP	Ime v francoskem katastru
Anhovo	G-4	Anicova
Bavšica (del Bovca)	G-77	Bauciza
Breginj in Logje	G-13	Bergogna mit der Enclave Lonch
Gornji Log	G-23	Breth ober
Idrsko	G-99	Jdersca
Kobarid z enklavama Sužid in Svino	G-31	Caporetto, sammt der Enclave Susid und Suino
Koritnica pri Bovcu in Kal	G-52	Coritenza
Kožbana	G-54	Cosbana
Kred z enklavo Staro Selo	G-57	Creda mit der Enclave Starasella
Livek	G-121	Luico
Plave	G-156	Plava
Robidišče	G-177	Robedischie
Ročinj	G-181	Ronzina
Sedlo	G-204	Sedula
Sela pri Volčah	G-207	Sella
Soča – desni breg	G-215	Sotscha
Srednji Log	G-22	Breth mitter
Šmartno v Brdih	G-123	St. Martino mit der Enclave Vercoglia
Trenta – desni breg	G-235	Trenta
Ukanje	G-238	Ucagna mit Encl. Bristof
Višnjevik z enklavami Slavče, Gradno in Vedrijan	G-259	Visgnovico mit den Encl. Slauza, Gradiona et Vidrignano
Volče	G-265	Volzana

4.2 Grafični del francoskega katastra

Vsebino grafičnega dela francoskega katastra sestavljajo:

- skica katastrske občine,
- pregledne karte katastrskih občin v merilu 1 : 8000, 1 : 6000 ali 1 : 4000,
- osnovni katastrski načrti v merilu 1 : 2000, ki predstavlja sekcijo občine,
- naris naselij v merilu 1 : 2000 vsebujejo le nekatere katastrske občine.

4.2.1 Skica

Skica posamezne katastrske občine je nalepljena na ovoј iz trdega papirja (podobnega kartonu), v katerem se nato hranijo vsi katastrski načrti, pregledne karte ter narisi naselij. Skica je sestavljena iz glave, katera vsebuje najosnovnejše podatke o katastrski občini, pod njo pa je pregledni načrt občine (slika 6).

Slika 6: Skica k. o. Višnjevik z enklavami Slavče, Vedrijan in Gradno (vir: ARS, 2015).

Glava v zgornjem levem kotu vsebuje podatke o tem, v katero provinco spada katastrska občina, v zgornjem desnem kotu pa eno pod drugim vsebuje podatke o kresiji in davčnem okraju, kamor spada. Na sredini je med obema tema podatkoma številka katastrske občine, pod vsemi temi podatki pa je z večjimi črkami zapisano ime katastrske občine ter enklave, če jih le ta tudi vsebuje.

Sama skica katastrske občine se nahaja pod glavo in je izrisana na kvadratni mreži, v kateri je katastrska občina zelo posplošeno izrisana. Območje katastrske občine je obarvano z nežno rdečo barvo. V primerih, kjer katastrska občina vsebuje tudi enklave, je območje druge enklave obarvano z drugo barvo, da se le-ta loči od druge. Na skici so s krogcem označena le naselja, po katerem je imenovana posamezna katastrska občina, ter večje reke. Meja katastrske občine je označena z različnimi barvami, kar pomeni, da je meja katastrske občine s sosednjo označena z eno barvo, meja katastrske občine z drugo sosedo pa je označena z drugo barvo. Skica vsebuje tudi imena sosednjih katastrskih občin, ki so napisana zraven katastrske meje.

Skica območja katastrske občine vsebuje v posameznem kvadratu številko, ki določa številko katastrskega načrta – območje, ki je prikazano na skici v tistem kvadratu (gre za sekcijo katastrske občine). Spodaj v desnem kotu je zapisano število listov sekcij, ki jih vsebuje posamezna občina.

4.2.2 Pregledne oz. zbirne karte

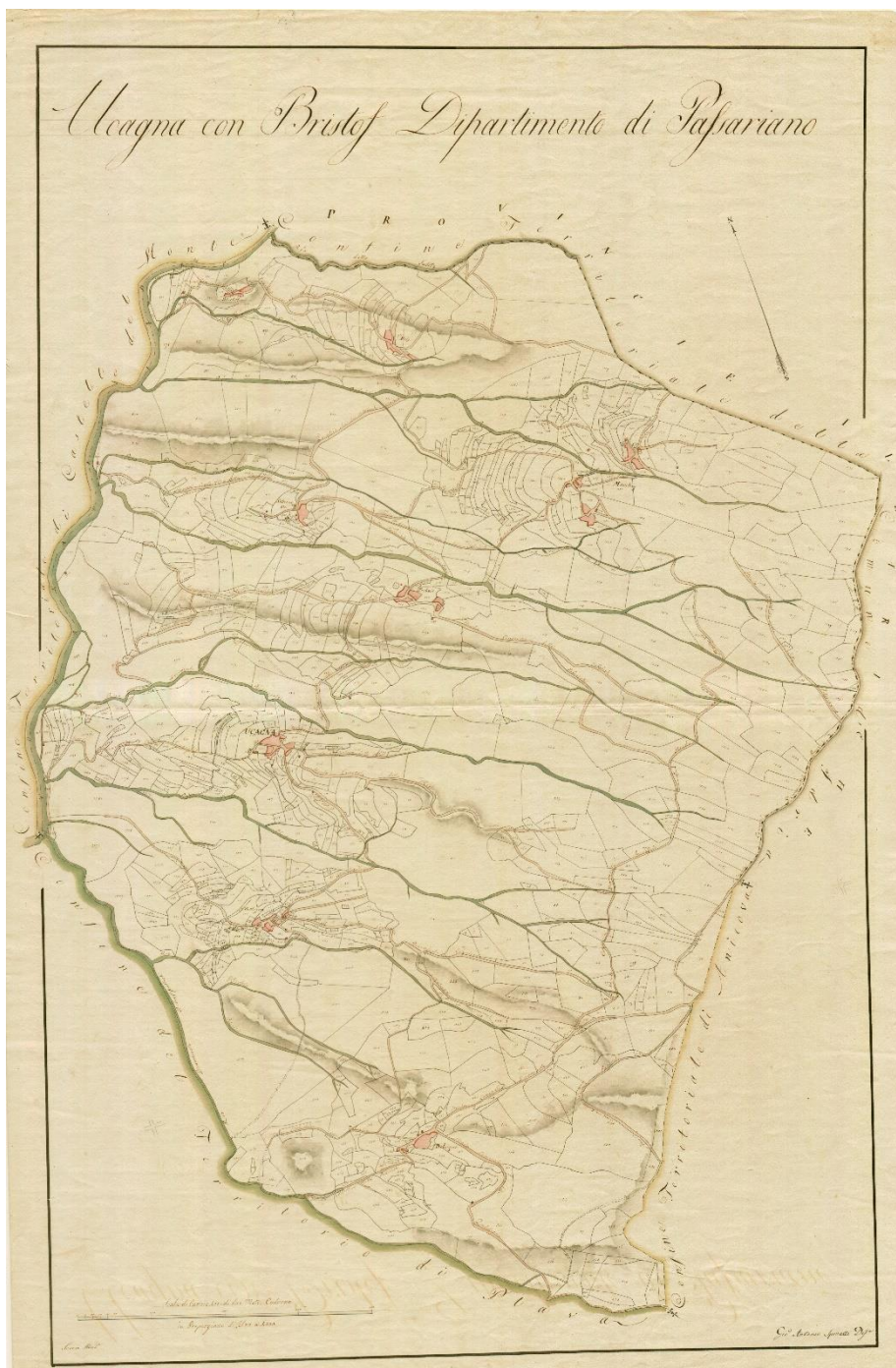
Pregledne oz. zbirne karte so karte v merilu 1 : 8000, 1 : 6000 ali pa 1 : 4000, odvisno od velikosti območja.

Pregledne karte niso vse narejene po enakem vzorcu kot skice, ampak je vsaka zase nekoliko drugačna. Naslov pregledne karte je napisan tam, kjer je prostor. V njem je zapisano ime občine oz. del občine, ki jo karta prikazuje. Nekatere karte prikazujejo več naselij in so zapisana vsa naselja, pri drugih je zapisano samo eno. Z rimsko številko je pri nekaterih zapisan še kanton in okrožje (distrikt), v katerega je spadala občina ter departma. Merilo je največkrat nekje spodaj pod samo pregledno karto. Na vseh kartah imamo linearno merilo, ki je tudi najbolj smiselno, kajti s krčenjem papirja se krči tudi linearno merilo. Vedno se nad ali pod linearnim merilom nahaja tudi opisno merilo. Celoten list ima narisani celotni okvir, če se karta nahaja na enem samem listu. V primeru, da se karta razprostira čez več listov, manjka črta na tisti strani, na kateri se nadaljuje nato naslednji list karte. Pod pregledno karto sta podpisana izdelovalec in preglednik pregledne karte (slika 7).

Vsebine karte je zelo podobna osnovnim katastrskim načrtom, uporabljene so tudi enake barve, kot na osnovnih katastrskih načrtih. Razliko opazimo le pri označevanju gorovja. Na osnovnih katastrskih načrtih so gorovja oz. vzpetine, brežine itn. črtkane s sivo barvo, medtem

ko so na preglednih kartah označene le večja gorovja oz. vzpetine v sivi barvi (kot bi z sivo vodeno barvico nakazali smer vzpetine).

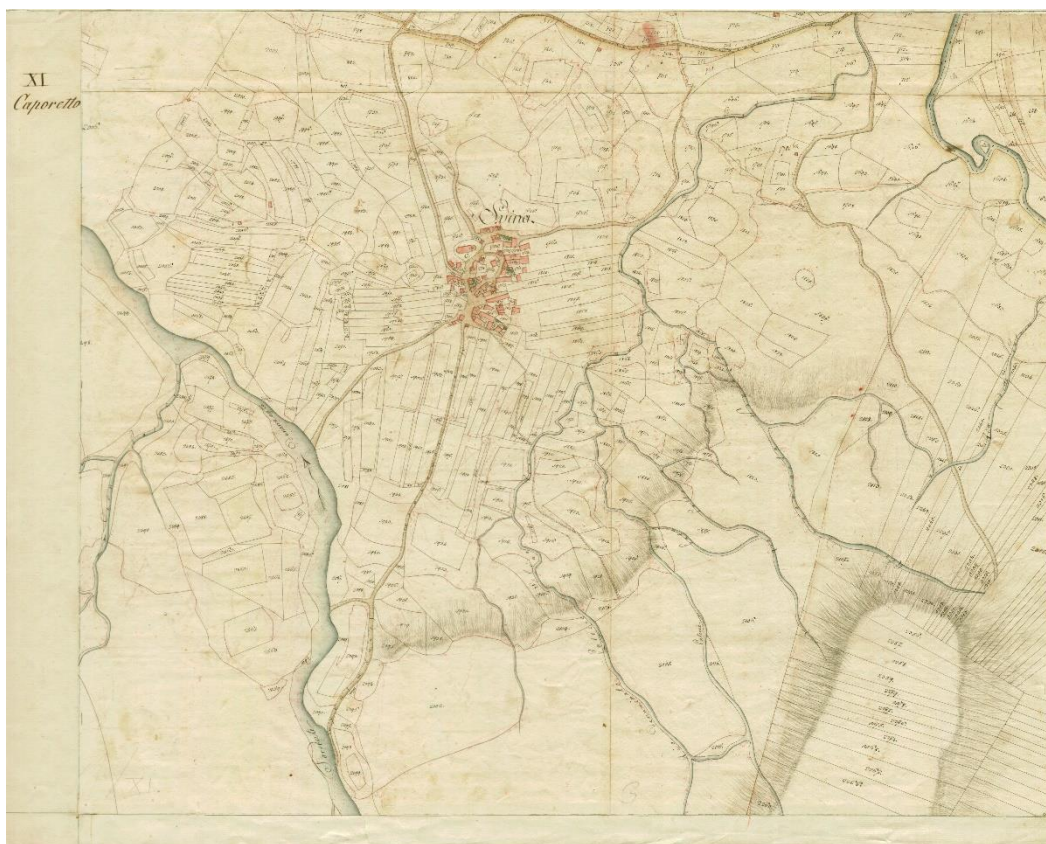
Slika 7: Pregledna karta na enem listu k. o. Ukanje, merilo 1:4000 (vir: ARS, 2015).

Ker gre za pregledne karte (manjše merilo kot osnovni katastrski načrti), je sama vsebina generalizirana. V naseljih ne prikazujejo posameznih stavb. Prikazane so le večje reke in potoki, glavne ceste, ki povezujejo vasi, ter večji vrhovi. S tem pa se izgubi marsikatera podrobnost, zato so nekatera območja izrisana še enkrat, kot dodatek k pregledni karti. Izrisana so v večjem merilu, in sicer 1 : 2000. Ta območja so na pregledni karti označena z

rimskimi številkami v rdeči barvi ter z nežno rjavo obarvanim območjem. Območja so izrisana kar zraven pregledne karte, razen večja območja, kot so npr. vasi, so izrisana na drugih listih, ki služijo kot dodatek k pregledni karti.

4.2.3 Osnovni mapni listi (katastrski načrti)

Osnovni mapni listi predstavljajo katastrske načrte sekcij občine v merilu 1 : 2000 (slika 8). Vsak posamezni list je v zgornjem levem kotu označen z imenom katastrske občine ter rimsko številko. Rimska številka predstavlja sekcijo katastrske občine oz. kvadrant, ki je izrisan in označen na skici katastrske občine.

Slika 8: Osnovni mapni list F11 k. o. Kobarid z enklavama Sužid in Svino (vir: ARS, G031F11, 2015).

Osnovnih listov katastrskih načrtov je toliko, kot je sekcij občine (kot prikazuje skica), dodatni mapni listi pa so označeni s *Sup*, številko mapnega lista, ter imenom katastrske občine. *Sup* pomeni, da se list nahaja nad samim osnovnim mapnim listom z enako številko. Dodatni listi z oznako *Sup* so namenjeni naslovu, kratkemu opisu izmere, času izdelave, terenu (pretežno gorat, ravninski), izdelovalcih, merilu itn.

Katastrski načrti prikazujejo stanje, kot je bilo izmerjeno v obdobju od 1811 do 1813. Načrti prikazujejo katastrske parcele s parcelno številko v črni barvi. Stavbe so obarvane z rdečo barvo, nekatere parcele v bližini stavb so obarvane oz. senčene z zeleno barvo. Naselja, zaselki, imena domačij, gore in vsi podobni napisi so črne barve. Reke in potoki so modro-

zelene barve. Pri večjih rekah je sredina struge nakazana s črnim linijskim znakom, obenem pa je na vsake toliko časa izrisana puščica, ki nakazuje smer toka reke. Vse ceste so obarvane z rjavo barvo, v nekaterih primerih je na cesti zapisano da gre za javno cesto ter kam vodi ta cesta ali pa je napisano njeno ime. Ceste do posameznih hiš so izrisane, vendar niso označene z napisom. Vzpetine so nakazane s šrafuro. Meje katastrske občine so obarvane enako kot na skici. Poleg mej so zapisane sosednje katastrske občine ter njihovi pregledniki (župani občin ter občinski tajniki). Na mejah oz. stičiščih občin so uporabljeni posebni znaki, ki zelo očitno nakazujejo tromejo občin (slika 9). Gre za razne rože, ornamente, drevesa itn.

Slika 9: Drevo na tromeji, k. o. Koritnica pri Bovcu in Kal (vir: ARS, G052F11, 2015).

Ob podrobnem pregledu smo ugotovili, da je na kartah vrsta zanimivosti in posebnosti, ki so pritegnila naše raziskovanje. Ena večjih zanimivosti na katastrskih načrtih so rdeči trikotniki, ki posamezno parcelo razdelijo na trikotnike in so označeni rdečimi številkami od ena naprej. Parcela je bila torej razdeljena na trikotnike oz. geometrijske like, ki so bili označeni za vsako posamezno parcelo od ena naprej. Kot navaja Ficko (1997), so bili ti trikotniki izrisani z namenom določanja površine parcel tako, da so z razdelitvijo parcel na te trikotnike poskušali določiti površino, s tem da seštevali površine teh geometrijsko pravilnih likov oz. s tehtanjem svinčenih plošč izdelanih likov.

Robovi katastrskih načrtov so bili naknadno nalepljeni in s tem prirejani velikosti 69 cm x 54 cm. Prav tako smo na samih katastrskih načrtih zasledili zalepljene liste, ki najverjetneje nakazujejo novo stanje ali spremembo (slika 10 in 11). List pa je zalepljen tako, da ga lahko na eni strani privzdignemo in s tem vidimo, kakšno je bilo stanje pred spremembo.

Slika 10: Dodatno prilepljen list prikazuje novo stanje (vir, ARS, G177F04, 2015).

Slika 11: Pod nalepljenim listom vidimo staro stanje (vir: ARS, G177F04B, 2015).

Opazili smo tudi, da je kar nekaj stvari kar z besedami zapisano na načrtih, kot npr.

- *Ruine della Chiesa di St. Primo*, kar prevedemo kot ruševine cerkve Sv. Primoža (vir: ARS. SI AS 179, Franciscejski kataster za Primorsko, k. o. Šmartno v Brdih, G123F11),
- *Molino*, kar prevedemo kot mlin (vir: ARS. SI AS 179, Franciscejski kataster za Primorsko, k. o. Kobarid z enklavama Sužid in Svino, G031F10),
- *Stagno d'acqua*, kar prevedemo kot vodni ribnik – mlaka vode (vir: ARS. SI AS 179, Franciscejski kataster za Primorsko, k. o. Robidišče, G177F05),
- *Sorgente del Isonzo*, kar prevedemo kot izvir Soče (vir: ARS. SI AS 179, Franciscejski kataster za Primorsko, k. o. Trenta – desni breg, G235F10),
- *Planina Bucovez*, kar prevedemo kot Planina Bukovec (vir: ARS. SI AS 179, Franciscejski kataster za Primorsko, k. o. Bavšica, G077F23).

Zadnja dva primera sta konkretno navedena, čeprav smo med kartami zasledili več primerov Planin. Prva dva primera pa imata v oklepaju naveden po en izmed več primerov, ki sem jih zasledila na načrtih.

Na katastrskem načrtu katastrske občine Koritnica (G052F09) v vasi Koritnica (Coritenza) je sredi vasi narisani majhen moder kvadrater, do njega je speljana voda od izvira pa vse do lokacije tega kvadrata (slika 13). Prišli smo do ugotovitve, da gre najverjetneje za vodnjak oz. vodno korito za živino sredi vasi.

Na nekaterih katastrskih načrtih smo opazili posebnosti v smislu kartografskih znakov, o katerih lahko sicer le predvidevamo, saj za katastrske načrte za časa francoske izmere nismo uspeli pridobiti legende. Tik ob nekaterih rekah smo opazili šrafuro s pikami (eno ob drugi), kar najverjetneje nakazuje na prodnata tla oz. nanos proda. Večinoma so te pike porazdeljene naključno, opazili pa smo v katastrski občini Kred, da so te pike porazdeljene v krogu – kot bi risali polžjo hišico iz linijskega znaka pik (slika 12).

Slika 12: Prod ob reki Nadiži v k. o. Kred z enklavo Staro selo (vir: ARS, G057F14, 2015).

Slika 13: Središče vasi Koritnica - modri kvadrater najverjetneje predstavlja vodnjak oz. vodno korito za napajanje živine (vir: ARS, G052F09, 2015).

Smer severa se na katastrskih načrtih nahaja na enem izmed osnovnih ali pa dodatnem mapnem listu. Sestavljena je iz ene puščice, ki na sredini prekriza daljico, ali pa iz dveh puščic (slika 14). Na daljici se pojavljajo napisi oz. oznake:

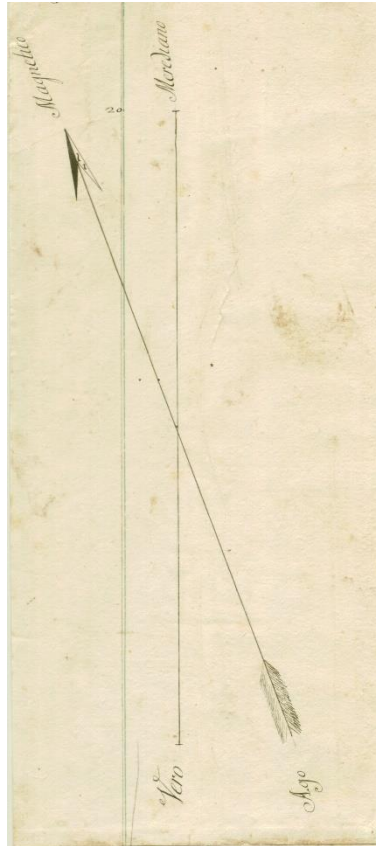
- *Vero Meridiano* bi prevedli kot pravi meridian,
- *Vero Meriggio* bi prevedli kot smer poldnevnika, saj *meriggio* v italijanskem jeziku pomeni opoldne,
- *Vero tramontana* (*vera tramontana*) bi prevedli kot smer pravega severa (*tramontana* je severni veter),
- *Linea del vero meridiano* označuje smer pravega meridiana,
- *N, S* označujeta sever in jug (North, South),
- *Direzione meridiano* označuje smer meridiana,
- *T* pa po mojem mnenju nakazuje *tramontana* (podobno kot zgoraj).

Na puščici se pojavljajo napisi oz. oznake:

- *Ago Magnetico* bi prevedli kot magnetna igla,
- *Venti gradi* bi prevedli kot dvajset stopinj,
- *Declinazione magnetico* bi prevedli kot magnetna deklinacija,
- *Deviazione magnetico* bi prevedli kot magnetni odklon,
- *Direzione magnetico* bi prevedli kot smer magneta oz. smer magnetne igle,
- *20.* bi prevedli kot dvajset stopinj.

Pri magnetnem odklonu je nekajkrat zraven tudi dopisano *20. gradi*, kar pomeni da je magnetni odklon velikosti 20 stopinj.

Slika 14: Prikaz severa v k. o. Breginj in Logje (vir: ARS, G013F16, 2015).

Dodatni listi z oznako Sup imajo največkrat uokvirjeno besedilo. Besedilo vsebuje podatke o katastrski občini, poteku izmere, času izmere, članih ki so sodelovali pri izmeri posamezne občine ter na kratko opiše, na kakšnem terenu se nahaja katastrske občine. V primeru katastrske občine Idrsko, je to še posebej zanimivo, saj je okvir besedila okrašen kot nekakšna gledališka zavesa (slika 15).

To kaže na zelo bogat in kreativen prikaz vsebine na načrtih. Tudi vsi napisi, besedila so napisani zelo lepo. Zelo zanimiv je npr. napis kraja Creda v katastrski občini Kred z enklavo Staro selo, saj ima odebeljene črke, ki so znotraj šrafirane (slika 16).

Slika 15: Zanimiv prikaz besedila na dodatnem listu k. o. Idrsko (vir: ARS, G099F06, 2015).

Slika 16: Napis vasi Creda v k. o. Kred z enklavo Staro selo (vir: ARS, G057F15, 2015).

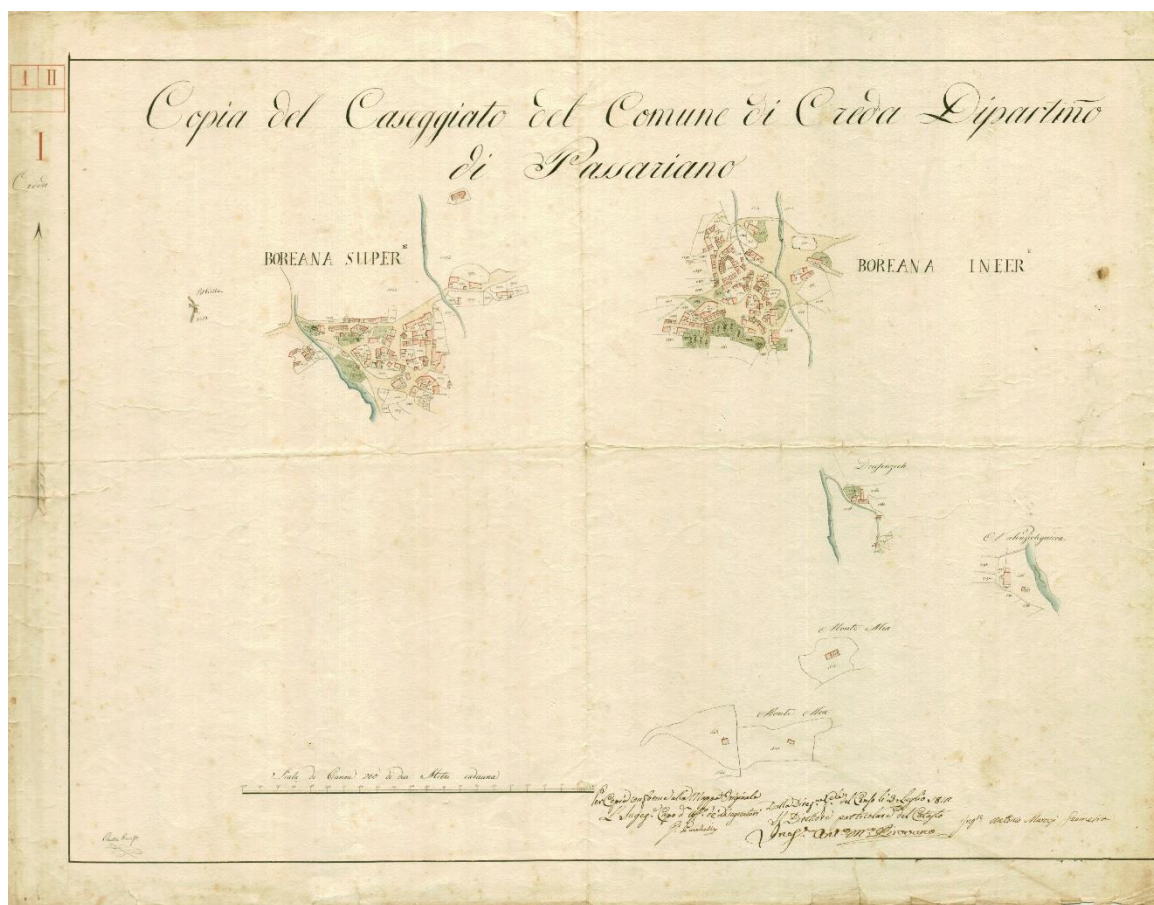
4.2.4 Narisi naselij

Vsa naselja v katastrski občini so narisana na posebnem listu. Naselja so prerisana iz osnovnih katastrskih načrtov in so prav tako kot na katastrskem načrtu narisana v merilu 1 : 2000.

Pri tem sem opazila, da ima le nekaj katastrskih občin posebej izrasana naselja, tako da obstaja vprašanje, kaj se je zgodilo z ostalimi – ali jih niso risali vsepovsod, ali pa se niso ohranila.

Narisi naselij se za večje občine z več naselji nahajajo na več listih. Posamezen list je sestavljen iz naslova, ki pove, za katero občino in departma gre. Čeprav je teh kart malo, sem vseeno opazila nekatere posebnosti. Na nekaterih je v naslovu zapisano, da gre za kopijo stavb naselij, pri drugih pa da gre za kopijo stavb, vrtov pa tudi sadovnjakov te občine.

Na teh kartah so torej prikazana naselja katastrske občine v merilu 1 : 2000. Naselja so na listu postavljena tako, kot se nahajajo v prostoru. Stavbe so rdeče, tako kot na osnovnih katastrskih načrtih, nekatere parcele, ki so na osnovnih katastrskih načrtih obarvana zeleno, pa so na kartah narisa naselij šrafirana. Poleg narisa naselja je zapisano še ime naselja, zaselka ali imena domačije ipd. V primeru, ko je karta narisa naselij na več listih, je v zgornjem levem kotu izven okvirja zapisno ime katastrske občine ter z rimskimi števili zapisano, koliko listov je v operatu. Pod tem pa je prav tako z rimsko številko zapisano, za kateri list gre.

Slika 17: Naris naselij v merilu 1:2000 za k. o. Kred z enklavo Staro selo (vir: ARS, G057F01B, 2015).

Največkrat je pod karto naselij linearno merilo ter nad njim ali pod njim še opisno merilo. Prav tako kot pregledna karta je tudi karta naselij spodaj lastnoročno podpisana s strani izdelovalca in preglednika karte. Karta naselij vsebuje tudi smer severa. Puščica, ki nakazuje sever, je na vsaki karti skoraj različna. Nekatere so zelo enostavne, medtem ko so druge malo ali več okrašene.

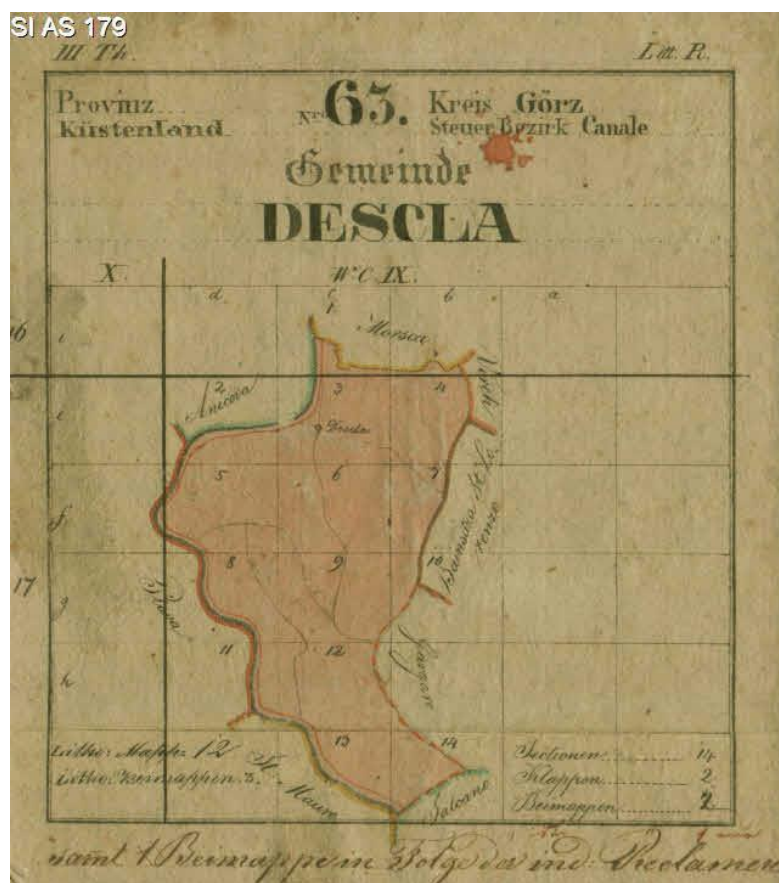
4.3 Primerjava s franciscejskim katastrom

Za primerjavo katastrskih načrtov francoskega katastra s franciscejskim katastrom sem uporabila pet katastrskih občin v bližini katastrskih občin francoskega katastra.

Preglednica2: Seznam k. o. franciscejskega katastra za Primorsko, Goriška kresija (vir: ARS, SI AS 179, 2015)

Katastrska občina	Signatura PE AP
Deskle	G063
Kanal	G029
Sv. Lucija (Most na Soči)	G120
Tolmin	G229
Trnovo pri Kobaridu	G226

Vsebina in izvedba francoskega in franciscejskega katastra je pri obeh dokaj podobna. Posledično na območjih, kjer je bil izdelan francoski kataster z zadovoljivo kakovostjo, franciscejskega niso povsod izdelovali. Kljub temu pa smo pri kratki analizi grafičnega dela obeh katastrov opazili nekaj razlik.

Slika 18: Skica k. o. Deskle v franciscejskem katastru (vir: ARS, SI AS 179 G063, 2015).

Skica katastrske občine je pri obeh katastrih zelo podobna, saj so bile namreč skice francoskega katastra z lego v avstrijskem koordinatnem sistemu narejene naknadno, po

predpisih o opremljanju katastrskih načrtov za avstrijski franciscejski kataster iz leta 1824. Opazili pa smo razliko pri koordinatni mreži, ki katastrsko občino razdeli na sekcije občine (slika 18).

Pri francoskem katastru je posamezni kvadrat označen s številko, ki predstavlja katastrski načrt s to številko. Pri franciscejskem katastru je enako, le razdelitev kvadratne mreže je na vrhu in na levi strani označena s še dodatnimi črkami in rimskimi številkami. To prikazuje razdelitev na liste v merilu 1 : 2880 v izbranem koordinatnem sistemu. Za Goriško kresijo je veljal Krimski koordinatni sistem in njegova razdelitev na liste (vzhodne in zahodne kolone).

Slika 19: Katastrski načrt z besedilom k. o. Sv. Lucija (vir: ARS, SI AS 179 G120A01, 2015).

Največja razlika pri katastrskih načrtih, ki smo jo opazili takoj, so seveda barvane parcele pri franciscejskem katastru (slika 19). Franciscejski kataster ima namreč ohranjeno legendo, tako da so vse parcele označene po tej legendi. Izdelovalci katastrskih načrtov so s tem, ko so imeli predpisane barve in topografske znake, zagotovili enovitost katastrskih načrtov. Opazili smo razliko tudi v barvi zapisa parcel – nekatere številke parcel so označene z rdečo (zemljiške parcele), druge s črno barvo (stavbne parcele). Pri francoskem katastru so vsi objekti enotno pobarvani z rdečo barvo, medtem ko pri franciscejskem katastru poznamo razlikovanja med objekti – kamnite, javne in lesene stavbe (tudi različna obarvanost stavb).

Pomembna razlika je merilo načrtov. Pri franciscejskem katastru je temeljno merilo katastrskih načrtov 1 : 2880 (seženjski sistem), medtem ko je pri francoskem 1 : 2000 (metrski sistem). Posamezni list katastrskega načrta je tako kot pri francoskem označen z rimskimi številkami. Nekatere spremembe so tako kot pri francoskem katastru rešili kar z dodanimi (dodatno prilepljenimi) listi, ki so skrili staro stanje in prikazovali novo stanje. Naslovno besedilo katastrskih načrtov je bilo po vsebini in izgledu dokaj podobno tistim iz francoskega katastra, le da je bilo v nemščini. Zapisane so bile občina, kresija, davčni okraj, leto izdelave katastrskega načrta itn.

4.4 Primerjava francoskega in današnjega katastra (zemljiških parcel)

Kot zanimivost dodajamo primerjavo zemljiških parcel in stavb iz obdobja francoskega katastra (slika 20) in današnjega časa (slika 21). Prikaz zemljiških parcel na ortofotu smo pridobili na spletnem portalu PISO. Primerjavo smo naredili za naselje Svino v katastrski občini Kobarid z enklavama Sužid in Svino (danes samostojna katastrska občina Svino), kjer opazimo, da se je osnovni parcelni vzorec ohranil vse do danes.

Slika 20: Naselje Svino na francoskem katastru (vir: ARS, G031F11, 2015)

Slika 21: Naselje Svino danes (vir: Medmrežje 4).

4.5 Hranjenje katastrskih načrtov

Ker gre za arhivsko gradivo velikega pomena, staro preko 200 let, je potrebno zanj dobro poskrbeti, pravilno hraniti ter ga s tem obvarovati. V ARS so mi povedali, da pogoji za hranjenje niso idealni, vendar se jim skušajo čim bolj približati. V ARS se gradivo francoskega katastra hrani v skladišču, kjer je temno, v posebnih predalnikih, s katerimi skušajo zagotoviti primerno temperaturo hranjenja katastrskih načrtov. Na njih namreč slabo vplivajo vlaga, svetloba ter nihanje temperatur. To povzroča krčenje in razpadanje papirja, bledenje barv itn. Katastrski načrti so že kot originali hranjeni v kartonastem ovoju, temu pa so v ARS dodali še dodatni papirnati ovoj.

Na območju Slovenije je bilo v času Napoleonovega katastra izmerjenih več katastrskih občin, vendar se je zaradi slabe kakovosti na teh območjih v času nastanka franciscejskega katastra izvedla nova izmera. Teh območij nismo posebej obravnavali, malo je tudi znanega o tem, ali so stari katastrski načrti sploh shranjeni.

5 ZAKLJUČEK

V diplomski nalogi smo se posvetili predstavitvi razvoja, posebnosti in zanimivosti francoske katastrske izmere iz začetka 19. stoletja ter analizi arhivskega gradiva francoskega katastra, ki je shranjen v Arhivu Republike Slovenije. Zanimala nas je primerjava s kasnejšim franciscejskim katastrom.

Opisali smo predhodnike tega katastra, kjer smo začeli z Milanskim katastrom, ki izhaja iz začetka 18. stoletja. Je zelo pomemben, saj predstavlja nekakšno osnovo za razvoj francoske izmere. Predstavili smo še Terezijanski in Jožefinski kataster, ki sta prav tako zaznamovala popise zemljišč na Slovenskem. Francoski kataster je v Franciji naletel na kar nekaj vzponov in padcev, pomembno prelomnico je prinesel Napoleon, ki je poskušal uveljaviti kataster za objektivno in pravično obdavčitev, za varovanje pravic na zemljiščih in za izdelavo kart. Napoleonova osvajanja po Evropi so pustila pečat tudi na območju današnje Slovenije, in sicer zahodno od reke Soče. Tam so se ohranili katastrski načrti, ki so rezultat francoske katastrske izmere, območje pa je spadalo v Napoleonovo Italijansko kraljestvo. Izmera se je na tem območju izvršila v času Ilirskih provinc 1811-1813.

Za analizo smo uporabili vso grafično gradivo 22 katastrskih občin, za katere se je izvršila francoska izmera in je na voljo v Arhivu RS. Preučevali smo vsebino, posebnosti in zanimivosti, ki jih prikazujejo grafične karte oz. katastrski načrti francoskega katastra. Analizirali smo vsako karto posebej ter si zapisovali posebnosti, zanimivosti, tudi podobnosti med posameznimi kartami ene katastrske občine, nato vse te primerjali še z drugimi katastrskimi občinami. S tem smo skušali prikazati glavne značilnosti grafičnega dela francoskega katastra. Ugotovili smo, da karte prikazujejo zelo natančno in bogato topografsko vsebino na območjih, ki so zanimiva za obdavčitev. Območja, katera niso bila obdavčena, so bila zelo grobo topografsko opremljena.

Kasnejša analiza in primerjava grafičnega dela katastra francoske izmere s franciscejskim katastrom je pokazala, da sta si na videz katastra različna, vendar je njuna vsebina dokaj podobna. To dokazuje tudi dejstvo, da v času nastanka franciscejskega katastra, nekatera območja francoskega katastra v Sloveniji niso bila izmerjena in kartirana še enkrat.

Arhivska gradiva so bila v tej diplomski nalogi glavni vir in le s pomočjo teh smo lahko naredili to analizo. S pomočjo teh lahko primerjamo prostor nekoč in danes, zaznavamo spremembe ter lažje razumemo prostorske spremembe.

VIRI

Arhiv Republike Slovenije. 2015.

<http://arsq.gov.si/Query/detail.aspx?ID=203946> (Pridobljeno 16. 8. 2015.)

Baigent, E., Kain, R. J. P. 1992. The cadastral map in the service of the state: a history of property mapping. Chicago, The University of Chicago Press. 175–235 str.

Ferlan, M. 2005. Geodetske evidence. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo: 262 str.

Ficko, M. 1997. Francoski kataster za del Primorske, Arhivi 1–2: 202.

<http://www.sistory.si/SISTORY:ID:10075> (Pridobljeno 19. 2. 2015.)

Golec, B. 2010. Zemljiški katastri 18. in 19. stoletja kot vir za stavbno, gradbeno in urbanistično zgodovino slovenskega ozemlja -2. del. Arhivi 2. 339–396 str.

<http://sistory.si/?urn=SISTORY:ID:15697> (Pridobljeno 19. 2. 2015.)

Kačičnik Gabrič, A. 2012. Francoski kataster za Primorsko.

http://www.arhiv.gov.si/si/delovna_podrocja/razstavna_dejavnost/arhivalije_meseca/arhivalija_meseca_november_2012/ (Pridobljeno 19. 2. 2015)

Kolanović, J., Šumrada J. 2005. Napoleon in njegova uprava ob vzhodnem Jadranu in na ozemlju vzhodnih Alp. Zagreb, Hrvatski državni arhiv. 667-848 str.

Korošec, B. 1978. Naš prostor v času in projekciji. Ljubljana, Geodetski zavod SR Slovenije: 289 str.

Medmrežje 1: Wikipedia. Legion of Honour.

https://en.wikipedia.org/wiki/Legion_of_Honour (Pridobljeno 10. 9. 2015.)

Medmrežje 2: Archives departementales d'indre-et-loire.

<http://archives.cg37.fr/Actualite.php?theme=1&idactualite=8> (Pridobljeno 10. 9. 2015.)

Medmrežje 3: Začetki slovenskega narodnega gibanja v okviru propadajočega fevdalizma (do 1848)

http://www.savel-hobi.net/leksikon/zgodovina_sl/zacetki11.htm (Pridobljeno 10. 9. 2015.)

Medmrežje 4: Spletni portal PISO (Prostorski informacijski sistem občin).

<http://www.geoprostor.net/PisoPortal/vstopi.aspx> (Pridobljeno 16. 9. 2015.)

Ribnikar, P. 1982. Zemljiški kataster kot vir za zgodovino. Zgodovinski časopis 4: 321-329 str.

<http://www.sistory.si/publikacije/prenos/?urn=SISTORY:ID:110> (Pridobljeno 19. 2. 2015)